

Mátyás király-emléké

Mátyás születésének 575. és trónra lépésének 560. évfordulóján

2018-ban Mátyás születésének 575. és királlyá választásának 560. évfordulója van. Mátyás er s kez , jelent s uralkodó volt, aki meger sítette és nagyá tette Európa közepén Magyarországot, és megvédte Európát a törökök behatolásától. Uralkodása alatt volt utoljára nagy Magyarország, megérdemli, hogy ezt az évet emlékének szenteljük.

Az okos, az igazságos, a fúrfangos, a nagylelk , a találékony, az ügyes hadvezér, a szegényeket megsegít jelz kkel gyakran találkoztunk népmeséink olvasása vagy hallgatása közben. Vajon kit takartak ezek a válogatott dicséretetek? Igjen, ezek a jelz k mind egyetlen emberre vonatkoznak, Mátyás királyra. Írhatnánk Hunyadi Mátyásnak, Mathias Corvinusnak vagy ahogyan aláírásaiban egyszer en szerepel, Mathias Rex-nek. Esetleg, ahogy hivatalosan írják, I.Mátyás királynak. Azonban nekünk mindig is «csak» Mátyás király marad. Nézzük a kezdeteket. A nagy törökver Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet házasságából két gyermek született. László, és öccse Mátyás. Mátyás 1443. február 23-án Kolozsvárott látta meg a napvilágot. Vitéz János váradi püspök segítségével Mátyás nagyon gyorsan fejl dött. A lovagi nevelés mellett egyház- és államjogot, m vészeti ismereteket, orvostudományt és nyelveket is tanult. A magyar mellett a latin, a cseh és a német nyelvet is anyanyelvi szinten beszélte. Ezt a tudását kamatoztatta, amikor alig 11 évesen apja tolmácsa lett a fontos tárgyalásokon. Ezekben a tanácskozásokon betekintést nyert a politikai életbe, és megismerkedhetett a kor politikai hírességeivel is. Mátyás apja csak köznemesi származású volt, a török elleni harcokban jeleskedve kapta kés bbi vagyonának jelent s részét. Rangsban pedig a kormányzói tisztségig vitte.

V. László csecsem ként lett magyar, német és cseh király, aki gyermekkorát III. Frigyes udvarában töltötte. Magyarország felett a kormányzóvá választott Hunyadi János uralkodott egészen 1456. augusztus 11-ig, amikor is pestisben meghalt. Ekkorra a Hunyadi család az ország egyik legbefolyásosabb és leggazdagabb birtokosává vált. Az apa halála után a családf i szerep ó az els szülött gyermek jogán ó Lászlóra szállt. A közben felcseperedett V. László király rá akarta venni Lászlót, hogy a Hunyadi család összes vagyonát adja át neki, illetve megbizottjának Cilleinek. Hunyadi László azonban a király és Cillei személyes látogatása ellenére sem volt hajlandó Nádorfehérvárat átadni. A megbeszélésen Cillei kardot rántott Hunyadi Lászlóra, a skandallum Cillei halálával végz dött. A király ijedtében büntetlenséget ígért Hunyadi Lászlónak és egész családjának, amit kés bb Temesvárott esküvel er sített meg. V. László azonban, esküjét nem tartva, elfogatta a két Hunyadit, és felségsértés vádjával halálra íteltette ket. Hunyadi Lászlót 1457. március 16.-án kivégezték, Mátyást

azonban Prágába vitette túszként. A sors útjai kifürkészhetetlenek, ugyanis nem sokkal ezután a királyt megmérgezték, s így megüresedett többek között a magyar trón is. Magyarországon a közhangulat egyre romlott, az embereket a rettegés kerítette hatalmába. Ennek a keser hangulatnak, és az anyai szív szomorúságának adott hangot Arany János *Mátyás anyja* cím versében.

A trón és a hatalom megszerzésért tovább folytatódott a harc. Hunyadi László halála után Mátyást kívánták trónra ültetni. A Hunyadiak nevében Mátyás nagybátyja Szilágyi Mihály állt az élre, azzal a hátsó gondolattal, hogy az ifjú Mátyás mögött majd uralkodhat az ország felett. Az akkori középosztály a köznemesség l tev dött össze, mondhatni a fél ország a Hunyadiak mögé állt. A f nemesek viszont saját jelöltjüket, Garai László nádort kívánták trónra juttatni. Azonban Szilágyiék már 1458. január 12-én Szegeden megegyeztek a nádorral, így is támogatta Mátyás királlyá választását. A Hunyadi családot képvisel csapat fegyveresen jelent meg az országgy lésen, amely nyomatékosan jelezte, hogy a válsztásnak csak egyféle kimenetele lehet. Ebben segítette ket, hogy a Dunát vastag jég borította, így a Rákos mezején

gyülekez k gond nélkül átkelhetett Budára, ahol a bárók ülészetek. Az er demonstráció hatására a f nemesek is belegyeztek Mátyás személyébe azzal a feltétellel, ha n ül veszi Garai László lányát, aki korábban László jegyese volt. Még él a tévhit, hogy Mátyást a Duna jegén választották királlyá. A befagyott Dunának tényleg fontos szerepe volt, de más értelemben, mint ahogy korábban véltük. A megállapodásban szerepl házassági feltétel azonban nem valósulhatott meg, mert az akkor még mindig fogságban lévő Mátyásnak fogvatartója lányát, Podjebrád Katalint kellett, korábbi megegyezésük alapján, feleségül vennie. A házasság 1463-ban létrejött, azonban a királyné 1464-ben gyermekágyi lázban meghalt, és néhány napra rá újszülött gyermekük is követte t.

Ezután Mátyás minden erejével azon volt, hogy megszilárdítsa országát és hatalmát. Különféle elvárásoknak kellett megfelelnie. A f urak gyenge, irányítható királyra vágytak, míg a köznemesek védelmet reméltek t le a f úri osztállyal szemben. A mellé állított kormányzót, annak ellenére, hogy a nagybátyja volt, lemondatta és hamarosan bebizonyította, hogy saját képességei, és nem apja érdemei, alapján méltó a királyságra. Els sorban gazdaságilag alapozta meg az ország hatalmát, amit az árutermelés és a pénzgazdálkodás teremtett meg. A piac forgalma megéléknült és egyre több paraszt is árulta saját portékáit.

Hatalmas hadsereget hozott létre, amelynek egy része állandó volt, míg más része zsoldosokból állt, akiket csak a hadjáratok alkalmával vett igénybe. Az állandót, a Fekete sereget, javarészt magyarok alkották, míg a zsoldos sereg külhoniakból verbuválódott. Ezeknek a csapatoknak kiváló vezetőik voltak, mint pl. a Dracula néven elhíresült Vlad Tepes vagy Kinizsi Pál, Báthory István és még sorolhatnám. Azonban egy ekkora hadsereg rengeteg pénzbe is került, és többek között a fenntartására növelni kellett az adót. Mátyás királyt mindenki igazságosnak tartotta, így nem meglep , hogy a vagyon szerinti mértékben kellett mindenkinek befizetnie az adót, amit néha rendkívüli hadiadó címen többször is kivetett.

Mátyás komoly hadviselést folytatott, a sereget természetesen saját maga vezette, megmutatva képzettségét e területen is. A legnagyobb csaták sikereit költ ink, történetíróink örökítették meg. Többek között ismer s kell legyen mindenkinek Kölcsey Ferenc Himnuszában álló két sor: *ös nyögte Mátyás bús hadát / Bécsnek büszke vára.ö*

A csatározások szüneteiben volt ideje arra is, hogy ne hanyagolja el a m vészetek és a tudomány pártolását sem. Czuczor Gergely szavaival élve: *öHarcban er s, békében igaz bíró vala Mátyás. / M vészet, tudomány hírlí királyi nevé.ö*

Megalapította híres könyvtárát, a Corvinát. A korabeli Európában több, mint 2000 kötetet számláló gyűjteményét csak a Vatikáni Könyvtár múlta felül. Taddeo Ugoletto királyi könyvtáros a legjobb díszít ket, kódexmásolókat bízott meg a corvinák készítésével. Az akkor szokásos vallási könyvekkel ellentétben tartalmuk szerteágazó volt. Filozófiai, történelmi, csillagászati, orvostudományi, építészeti, hadtudományi és földrajzi témák egyaránt el fordultak bennük. A könyvtártermek, melyeknek a mennyezetére a csillagos eget festették, az elmélyedt olvasást tették lehetővé. Ezekben a termekben Mátyás is gyakran megfordult, hiszen m velt, tudós barátai között érezte a legjobban magát, s t gyakran olvasni is betért.

A budai vár reneszánszkori átépítése is folyamatban volt, s mindaz, amit ma megcsodálhatunk ott, mindaz azokban az években született. Mátyás király számtalan vadaskeretet

iskola

hozott létre, amely mögött megfontolt vadgazdálkodás állt. Ennek

szellemében különböző vadfajokat telepítettek, ilyen a dám- és gímszarvas, az európai muflon vagy a vaddisznó. Utóbbi abban az időben csak kitörésmentes helyen lehetett kil ni.

Vadaskertjei már a reneszánsz elképzelés szerint

jöttek létre, nemcsak a vadászatot, hanem a pihenést és a tájban, él világban való gyönyörködést is szolgálták. Az egyik ilyen nevezetes terület még a mai napig is viseli a Vadaspark elnevezést, és az Ördögárokkal határolva közel 4 km átmér j körben található. Több település is érinti. Amikor Magyarországon vagyok, akkor nagyon sokszor sétálok a lombos fák árnyékában, a szélesre hagyott sétaúton, hiszen mi pont az Ördögárok másik oldalán lakunk, s csak át kell sétálni a kiszáradt medren, és máris egy másik világba csöppenünk. Vaddisznóval csak alkonyat után lehet találkozni, amit általában elkerül az ember, mert elég vadak tudnak lenni, f leg, ha kicsinyeit véd anyakocákról van szó. Tavaly egy koca a kerítés mellett fialt, hosszú idő n át figyelhettük a malacai növekedését.

A királyi Vadaskert határos volt azzal a területtel, amelyen a budaszentl rínci pálos kolostor állt. Egy korai feljegyzésben olvasható: *öA legfölségesebb Mátyás király akkora tisztelettel és szeretettel viseltetett Gergely atya iránt, hogy Budáról gyakran fölment Szent L rínc monostorába, és innen nem távozott, amíg vele hosszasan nem társalgott és az vizasztalásától szíve föl nem melegedett. A király akaratából néha lekísérte Mátyást a borospincébe, hogy ott némi italtól felfrissüljenek.ö Mátyás király volt az az uralkodó, aki leginkább támogatta a pálos rendet. A kapcsolat nem új kelet , hiszen már Hunyadi János is jó viszonyban volt a rendiekkel, akik be is avatták titkos képességeikbe. Mátyást még gyermekkorában felkészítették az el tte álló feladatra, hiszen k már állítólag el re látták Mátyás sorsát. Mátyás illet en találunk egy nagyon érdekes összefüggést, ami a Hunyadi család címerében, valamint a pálosok történetében is szerepel, s ez pedig a fekete holló. A pálosok legendái szerint, amit Szent Jeromos jegyzett le, a thébai Remete Szent Pálnak egy holló vitt a cs rében minden nap egy fél cipót, ami az életben maradását jelentette. Kés bb a Szent Özséb által megalapított Magyarországi Pálos Rend címerében pont ez a holló szerepel. Vajon van összefüggés a két holló szereplés között?*

Az özvegy Mátyás király bokros teendői közepette személyes kapcsolatait sem hanyagolta el. Egy bécsi látogatás alkalmával 1470-ben ismerkedett meg Edelpeck Borbálával, egy gazdag polgár leányával. Mondhatnánk, hogy szerelem volt az els látásra. A kapcsolat évekig tartott, s közben

Mátyás a királyi udvarba költöztette Borbálát, és az akkori szokással ellentétben együtt éltek. Ebből a kapcsolatból született egy fiú, aki a Corvin János nevet kapta. Házasságról szó sem lehetett, hiszen Borbála nem volt egy rangban Mátyással. A kor urai mindent elkövettek, hogy találjanak Mátyás számára megfelelő feleséget, és ez Aragóniai Beatrix személyében sikerült is. Beatrix jött, és így értelemszerűen Borbálának mennie kellett. Azonban a király már korábban ajándékokkal, adományokkal látta el Borbálát, így biztosította számára a felhőtlen életet. A vágyakozás, a boldogtalan szerelem, mely sohasem végződhet egy elismert kapcsolatban, olvasható Vörösmarty Mihály *Szép Ilonka* című versében. Igaz Mátyás és Borbála kapcsolata nem végződött halállal, öcsakö a szívek, érzések haltak meg. Talán ennek emlékére kapta a Hűvösvölgy elején álló neves vendéglő a Szép Ilonka nevet.

Mátyás és Beatrix menyegyzését 1476. december 22-én tartották. A szertartást követően étkezés 24 fogásból állt. Ez persze nem a mai értelemben vett ételsort jelenti. Ezt a 24 félé étket 5-6 menetben tették asztalra, és mindenki abból evett, amihez hozzáfért. Érdekes módon, ezekben az ételekben kezdtek lejegyezni a gasztronómiai élményeket és recepteket. Bonfini írásaiból tudjuk, hogy a királyi étrend bőséges és változatos volt. Nagy gondot fordítottak az igazi magyar kovással készült kenyérré, amit semmi pénzért nem cseréltek volna el az olaszos zsemlekenyérre.

Mátyásnak ebből a házasságából nem született utódja, ezért úgy döntött, hogy törvényes fiának ismeri el Corvin Jánost, és magához véve a trónörökösnek kijáró neveltetésben részesíti. A király mindent elkövetett, hogy halála esetén fiát ismerjék el trónörökösnek. Számos címet, és uradalmat adományozott neki, valamint Szilágyi Erzsébet is mindenét unokájára hagyományozta. Ezek az intézkedések kiváltották Beatrix ellenszenvét, és így mindennaposak lettek a viták, a veszekedések. Mátyás megérzése nem voltak alaptalanok, hiszen 1490. április 6-án kétes körülmények között halt meg. Székesfehérváron temették el. Halálával megindult a harc a magyar trónért. Beatrix, hogy megakadályozza Corvin János hatalomra kerülését, eldöntötte, hogy hozzámegy ahhoz a trónkövetelőhöz, aki a legerősebbnek mutatkozik. Azonban János a közben kitört csatákban hosszú ideig állta a sarat. Mégis Jagelló Ulászlót választották királlyá, így Beatrix

megvalósítva tervét, házasságot kötött vele.

Ulászló gyenge kezű uralkodónak bizonyult, hamarosan felbomlott az a politikai és társadalmi rend, amelyet Mátyás király erőszakkal összetartott. A királyi kincstár is apadni kezdett, majd teljesen kiürült. A kialakuló feudális anarchia pedig a nép legalsóbb rétegeit súlytotta a legjobban. Egyre világosabbá váltak Mátyás érdemei, amiket különböző történetekben, balladákban, mesékben, anekdotákban, közmondásokban adtak el. Az egyik legismertebb, szállóigévé vált mondás: *Meghalt Mátyás király, oda az igazság!*

Mátyás király a magyar történelem kiemelkedő alakja volt, és a mai napig él Mátyás-kultusz lengi körül. Egyes történetek szerint Mátyás álruhában járta az országot, és így vegyült el a nép között. Ez azért sem lehetett valószínű, mert a királynak, a sok hadjárat miatt, sem ideje, sem igénye nem volt erre. Ezek a történetek később születtek, és a király nagyságát, igazságosságát próbálták még jobban kiemelni. A rajzfilmek világában is sok történet szól az igazságos királyról. A legismertebb az a tizenhárom részes sorozat, ami *Mesék Mátyás királyról* címmel a Kecskeméti Rajzfilmstúdióban készült Ujvári László rendezésében. Mátyás király hangját Helyey László kiváló színészt adta. Ide kívánczok Székely István Atilla író és Ökrös Csaba zeneszerző zenés története *Országjáró Mátyás király* címmel, aminek az előbemutatója a budapesti Újszínházban volt 2013-ban. A színház az előadást az időközben elhunyt Helyey László emlékének ajánlotta fel. A felnövekvő nemzedék számára számtalan könyv jelent meg, magában foglalva azokat az igazságos történeteket, amik segítik gyermekeink lelki és erkölcsi fejlődését.

A Mátyás király-émlékév keretében országsszerte, és a határainkon túl is különböző programokat szerveznek, ezért érdemes ezekről az eseményekről előre tájékozódni, és ha tehetjük, utazásunkat arra az időre tegyük, hogy valamelyik, minket érdeklő programon részt vehessünk. https://hu.wikipedia.org/wiki/Mátyás_király-émlékév

Oslo, 2018.

Nádasdy-Farkas Irén

